

595.70649a

E61
Ent,

S.X

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 41	1 september 1981	No. 9
---------	------------------	-------

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

INHOUD: G. van der ZANDEN, Aantekeningen over Nederlandse Hymenoptera Aculeata, VIII: 129; W. GERAEDTS, Aankondiging van het dagvlinderproject van de European Invertebrate Survey: 132; C. van ACHTERBERG, Johan George Betrem (21.III.1899-16.VII.1980): 134; M. BAEZ, *Mochlosoma simonyi* in the Canary Islands (Diptera: Tachinidae): 142; KORTE MEDEDELINGEN: R. VIS, *Chrysomela lapponica* Linnaeus in Ruinen: 143; V. S. van der GOOT, Talrijk voorkomen van de Grote narcisvlieg: 143; A. DIAKONOFF, Viviparie bij Lepidoptera: 143; LITERATUUR: 133, 141, 144.

Aantekeningen over Nederlandse Hymenoptera Aculeata, VIII

door

G. van der ZANDEN

ABSTRACT. — Notes on Dutch Hymenoptera, Aculeata, VIII. Data are provided on the distribution of a number of Aculeata in the Netherlands.

Sedert de publicatie van „Aantekeningen, VII” in 1977 kon ik de volgende vangsten en/of waarnemingen doen:

VESPIDAE

Stenodynerus dentisquama (Thomson). - 1 ♂, 6.VII.1977, binnenduinrand bij Groet, dus slechts enkele kilometers van de vangst van 1975 (Schoorl). In „Aantekeningen, VII” (van der Zanden, 1977) heb ik ten onrechte als eerste vangst voor ons land Wassenaar, 1966 vermeld. Dit moet zijn Hellendoorn, 1922 door dr. M. A. Liefstinck.

Stenodynerus bluethgeni van der Vecht. - 1 ♀, 3.VII.1975, Schoorl en 1 ♂, 25.VI.1961, Druenen. Deze soort was tot nu toe alleen bekend van Putten (1935) en Ermelo (1936), beide ♂.

Ancistrocerus scoticus (Curtis). - 1 ♂, 1 ♀, 10.VIII.1956, Westenschouwen. Was reeds bekend van Abcoude (♂, 1968), Bokhoven (♀, 1971), Grauw (Zl., ♀, 1975) en bouwput Haringvliet (2 ♀, 1961).

Allodynerus delphinalis (Giraud). - 1 ♀, 31.VII.1941, Beekbergen. Werd eerder vermeld van Bilthoven (♂ ♀, 1932), Helenaveen (♀, 1946), Ede (♂, 1972), Well (♂, 1975) en Aayen (♂ ♀, 1976).

Bovengenoemde exemplaren uit mijn collectie werden gedetermineerd door dr. J. Gusenleitner, Linz.

POMPILIDAE

Anoplius viaticus (Linnaeus). - Een paartje, 26.VII.1979 te Nijverdal. Het opmerkelijke bij de vangst van deze heel gewone spinnendoder was dat het wijfje, met een mannetje op haar achterlijf geklemd, langs een zandkant haar normale fourageer-activiteit verrichtte en al vliegend of lopend van gaatje naar gaatje ging. Ik ving ze, omdat ik eigenlijk niet zo gauw zag wat voor „raar” dier zich daar bewoog.

SPHEGIDAE

Cerceris sabulosa (Panzer). - 1 ♂, 12.VII.1927, Rhenen, leg. Van Giersbergen. Op *Jasione montana* L. Lefebvre (1979) geeft slechts twee vangsten uit Nederland!

Cerceris quadricincta (Panzer). - 3 ♂, 22.V.1959, Markelo. Een vergelijking met de gegevens van Lefebvre (1979) leert, dat dit een vangst betreft aan de noordgrens van het verspreidingsgebied in ons land.

Crossocerus leucostoma Linnaeus. - 1 ♀, 15.VII.1980, Nijverdal. Ik ken als vindplaatsen in ons land slechts Appelscha, Emmen en Terschelling.

Lestica alata Panzer. - 1 ♀, 9.VIII.1953, Eindhoven, met als prooi *Agriphila tristella* (Denis & Schiffermüller) (Lepidopt., Pyralidae). Deze prooi werd indertijd gedetermineerd door de heer Bentinck.

Ectemnius borealis (Zetterstedt) en *E. guttatus* (van der Linden). - De onderscheiding van deze beide soorten, wat in de meeste tabellen voornamelijk gebeurt aan de hand van de, nogal variabele, gele tekening is niet altijd even eenvoudig. Ik vond een artikel van de hand van Else (1974), dat enkele nog niet eerder vermelde verschillenmerken noemt, vooral voor de wijfjes, waarbij juist de moeilijkheden het grootst zijn. Aan de hand hiervan bleek mijn meeste materiaal tot *borealis* te behoren en hield ik voor *guttatus* alleen over 1 ♀, 11.VIII.1942 en 1 ♂, 24.VI.1942, beide Tegelen, leg. J. Teunissen.

APIDAE

Anthophora plagiata (Illiger). - In *Ent. Ber.* 38 (8), 1978 verzocht ik om opgaven van vangsten van deze bij ná 1957. Hierop kwam geen enkele reactie! Ik vrees dat we *plagiata*, na het vernietigen van de grote kolonie bij Herpen, niet langer tot onze fauna mogen rekenen.

Coelioxys aurolobata Förster. - 1 ♂ en 2 ♀, 20.VI.1953, Zwolle, leg. Pijfers. Dit is een voor ons land zeldzame parasietbij, die *Chalicodoma ericetorum* (Lepelletier) als waard heeft. In mijn collectie alleen een paartje van Steyl, ontvangen van de heer H. Teunissen.

Colletes daviesanus Smith. - 18.VII.1980 trof ik te Bronkhorst op bloeiende margrietten in enkele tuintjes bij elkaar honderden mannetjes van deze algemene soort. Soms tot 25 op één bloem, stijf tegen elkaar aangekropen. Het weer was guur, met regenvlagen.

Anthocopa papaveris (Latreille). - 1 ♂, 14.VII.1897. In de collectie van het I. T. Z. te Amsterdam bevond zich tussen een grote serie van *Megachile leachella* Curtis (= *argentata* auct. nec Fabricius), verzameld door dr. Oudemans bij de Plasmolen (bij Nijmegen) één exemplaar van *papaveris*, echter wel door hem als *argentata* geëtiketteerd! Het eerste exemplaar voor ons land, een ♂, werd in 1907 gevangen bij Tilburg. Merkwaardig is nu dat juist dr. Oudemans, die rond de eeuwwisseling in o.a. „De Levende Natuur” aanspoorde om naar *papaveris* in ons land uit te kijken, dit exemplaar tussen zijn massa *argentata*'s niet heeft herkend. Overigens ben ik bang, dat *papaveris* in ons land ook bijna verdwenen is: de laatst gemelde vangst is van 1953, Susterzeel!

Epeolus glacialis Alfken. - 2 ♂ en 1 ♀, 5.VII.1962, Schiermonnikoog, leg. Van der Vecht, op *Hypochoeris radicata* L. (collectie Rijksmuseum Leiden). Verder slechts bekend van Texel. Parasiteert bij *Colletes impunctatus* Nylander. Dr. Warncke, die nu ook al deze bijengroep is gaan bewerken, beschouwt *glacialis* als een subspecies van *E. alpinus* Friese.

Sphecodes rubicundus van Hagen. - 1 ♀, 25.V.1953, Eindhoven, det. K. Vegter. Deze in Nederland vrij zelden verzamelde parasietbij heeft *Andrena labialis* Kirby als waard.

Lasioglossum breviventre (Schenck). - 1 ♀, 28.VIII.1929, Sint Michielsgestel, leg. Van Giersbergen, det. E. Valkeila. Eveneens slechts enkele malen in ons land gevangen, zoals o.a. bleek uit de door Lefeber in 1967 verspreide inventarisatielijst.

Lasioglossum quadricinctum (Kirby). - 1 ♀, 3.VII.1954, Eindhoven, det. K. Vegter. Hier geldt dezelfde opmerking als voor *breviventre*.

Osmia rufa (Linnaeus). - Van deze, heel algemene, soort komt in ons land en in bijna geheel Europa alleen de subspecies *cornigera* (Rossi) voor, waarbij de afstaande beharing op de achterste rugsegmenten zwart is (tergiet 4 minstens voor de helft, de tergieten 5 en 6 geheel). De „echte” *rufa rufa*, met alle tergieten roodachtig behaard, komt voor in Engeland, het zuidelijk deel van Scandinavië en op het zuidelijke deel van het Iberisch schiereiland en bovendien op Corsica en Sardinië. Een en ander werd door Peters (1978) uitvoerig besproken en in kaart gebracht. Een ♂ met geheel licht behaard abdomen, gevangen 17.V.1942 te Baarn, bevindt zich in de collectie van het Rijksmuseum te Leiden. Juist omdat *rufa* door elke apidoloog als een doodgewone soort wordt beschouwd toch de vraag om eens te letten op exemplaren zonder de donkere beharing.

Megachile analis Nylander. 1 ♀, juli 1946, Staverden, vertoont de kleurtekening van de subspecies *künemanni* Alfken, die in Noord- en Midden-Europa en in het hooggebergte voorkomt. Alleen in het midden van de sternieten II tot en met IV is de scopa rood, aan de zijden en op de sternieten I, V en VI geheel zwart. Op de rugzijde begint de zwarte beharing al op het derde tergiet.

Megachile willugbiella (Kirby). - 1 ♀, 30.VII.1977, Ede, coll. Leys, heeft de scopa zwart op de sternieten III (meer dan de helft), en IV-VI. Normaal zijn alleen de sternieten V en VI zwart behaard, soms nog een stukje van IV. Dit is het donkerste exemplaar dat ik bij de E.I.S.-inventarisatie van de inlandse buikverzamelaars ben tegengekomen.

Chelostoma florissomne (Linnaeus). - 1 ♀, 13.VI.1919, Wageningen, gevangen door C. Ritsema op *Salvia officinalis* L., vertoont een opvallende afwijking aan het kopschild. De naar voren stekende lamel aan de clypeusrand is niet afgerond doch diep ingesneden in een hoek van 90°, waardoor een vork met twee driehoekige afgeronde tanden is ontstaan. Alles keurig glad gepolijst, zodat het er niet uitziet als een tijdens het leven ontstane vervorming.

Chelostoma fuliginosum (Panzer). - Een andere opvallende vervorming vertoont een ♀, gevangen juli 1979 te Veenendaal door de heer A. Koster: op de normaliter flauw afgeronde schedel zit een forse ronde bult, waarin de bijogen zijn opgenomen en die aan de achterzijde als een platte lamel over de achterhoofdsrand uitsteekt. Vermoedelijk heeft het dier tijdens de ontwikkeling klemgezetten of was de beschikbare ruimte te klein?

LITERATUUR

- Else, G. R., 1974. *Ectemnius nigrinus* (Herrich-Schaeffer), a crabronine wasp new to Britain, with a key to the British species of *Ectemnius* Dahlbom. — *Entomologist's Gaz.* 25: 203-211.
- Lefeber, V., 1967. *Overzicht van de verspreiding van de Nederlandse Aculeaten*, 19 pag. Eigen uitgave.
- , 1979. *Verspreidingsatlas van 64 soorten Nederlandse graafwespen*: 1-95. Uitgave Centr. Bureau Nederland van European Invertebrate Survey, Leiden.
- Peters, D. S. 1978. Systematik und Zoogeographie der west-paläarktischen Arten von *Osmia* Panzer 1806 s.str., *Monosmia* Tkalců 1974 und *Orientosmia* n. subgen. — *Senckenbergiana biol.* 58 (5/6): 287-346.
- Zanden, G. van der, 1977. Aantekeningen over Nederlandse Hymenoptera, Aculeata, VII. - *Ent. Ber., Amst.* 37 (2): 17-20.